

Pomnik II wojny światowej Hrabyně

przewodnik

Slezké
zemské
muzeum

Założenie z pomnikiem

Symboliczny cmentarz

Pomnik II wojny światowej

Pomnik II wojny światowej w miejscowości Hrabyně jest jednym z sześciu obszarów ekspozycyjnych Śląskiego Muzeum Ziemińskiego. Znajduje się niedaleko miejsc, na których przebiegała jedna z najcięższych bitew końca II wojny światowej na obszarze dzisiejszej Republiki Czeskiej. Głównym zadaniem pomnika jest prezentacja historii II wojny światowej, zbieranie przedmiotów wiążących się tematycznie z okresem wojny, jak również zbieranie danych o członkach czechosłowackiego ruchu oporu, krajowego i zagranicznego oraz o ofiarach prześladowań reżimu faszystowskiego. Zajmuje się też badaniami i dokumentowaniem okresu wojny.

Kamień węgielny pod budowę pomnika został wmurowany w kwietniu 1970 r., budowę wg planów architektów Stavoprosjektu Ostrawa rozpoczęto w roku 1976, a cztery lata później, w dniu 29 kwietnia 1980, pomnik został uroczystie odsłonięty, wtedy pod nazwą Pomnik Operacji Ostrawskiej.

W skład Śląskiego Muzeum Ziemińskiego wchodzi od roku 1992, w roku 2000 rząd czeski nadał mu tytuł Pomnika Narodowego II Wojny Światowej na obszarze Republiki Czeskiej. W skład założenia wchodzi symboliczny cmentarz, na którym umieszczono ponad 13 000 nazwisk poległych żołnierzy Armii Czerwonej oraz mieszkańców Śląska i Moraw Północnych, którzy zginęli na wszystkich frontach II wojny światowej lub zostali umęczeni w obozach koncentracyjnych. Dlatego też pomnik jest ważnym miejscem pamięci i uroczystości wspomnieniowych.

Ekspozycja Czas zagłady i nadziei

W głównym obiekcie pomnika zwiedzający mogą obejrzeć ekspozycję *Czas zagłady i nadziei*, która przedstawia wydarzenia II wojny światowej, zarówno z wojskowego, jak i politycznego punktu widzenia, nie pomijając też losów ludności cywilnej, kwestii kulturowych i gospodarczych. Przypomina udział żołnierzy czechosłowackich w walkach na wszystkich frontach II wojny światowej oraz działalność ludności cywilnej w krajowym ruchu oporu.

Ekspozycja ma charakter dynamiczny, stale się zmienia, co w praktyce oznacza, że co roku jest modyfi-

kowana i dopełniana, nawiązując do wybranej tematyki sezonu wystawowego. Celem jest umożliwienie zwiedzającym doznania przeżyć bazujących na przedmiotach autentycznych, z których cały szereg przekazali do muzeum weterani i bezpośredni uczestnicy walk.

W kioskach informacyjnych i na wyświetlaczach dotykowych zwiedzający mogą wyszukać historyczne dokumenty, fotografie i teksty. Kolejną atrakcją jest historyczny kolaż filmowy, będący dziełem słynnego reżysera Evalda Schorma, który powstał dla pierwotnej ekspozycji pomnika.

Widok ekspozycji

Sala Pamięci

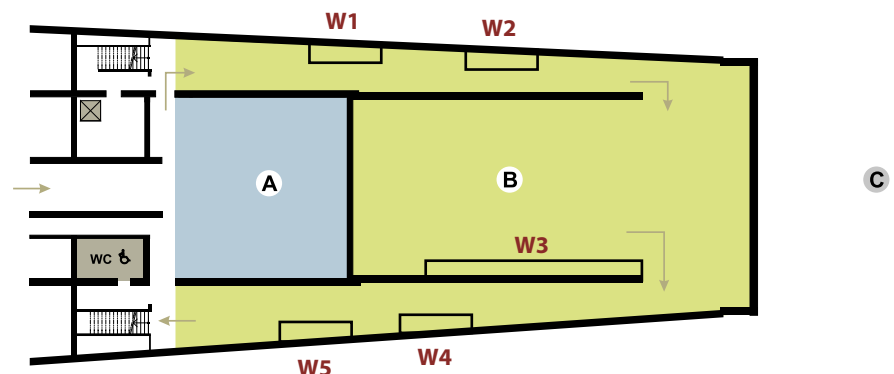

Sala Pamięci z reliefem i urną

W centralnie umieszczonej Sali Pamięci autentyczne artefakty przypominają wszystkie organizacje ruchu oporu, które wzięły udział w walkach o wolność Czechosłowacji. Głównym elementem Sali Pamięci jest urna z ziemią z 26 miejsc, na których walczyli i ginęli obywatele czechosłowaccy w latach 1939–1945.

Relief na ścianie czołowej nazwany *Wam podziękowanie i nasze serca* stworzył artysta rzeźbiarz Stanislav Hanzík w 1979 r.

Dzięki swojemu symbolicznemu charakterowi Sala Pamięci jest miejscem uroczystości wspomnieniowych, przypominających kluczowe wydarzenia II wojny światowej.

1 piętro

- A – Sala pamięci
- B – Scena wojenna
- C – Symboliczny cmentarz

Budowanie linii umocnień, Układ Monachijski i okupacja Czechosłowacji

Tuż po tym, gdy w Niemczech w 1933 r. doszedł do władzy Adolf Hitler, było jasne, że podbój Europy przez Niemcy jest tylko kwestią czasu. Cały szereg państw, między nimi i Czechosłowacją, zaczął budować system stałych fortyfikacji granicznych.

W Czechosłowacji, która miała z Niemcami bardzo długą granicę państwową, budowę fortyfikacji rozpoczęto w roku 1936, cały system miał być dokończony w roku 1946. Makieta bunkra LO wz. 37 przypomina, że do roku 1938 udało się zbudować ponad 10 000 małych twierdz (tu w skali 1:1), ponad 200 obiektów ciężkich, a w fazie budowy było 9 twierdz artyleryjskich.

Makieta umocnień umieszczona w ekspozycji, widok ogólny z przeciwczołgowym jeżem

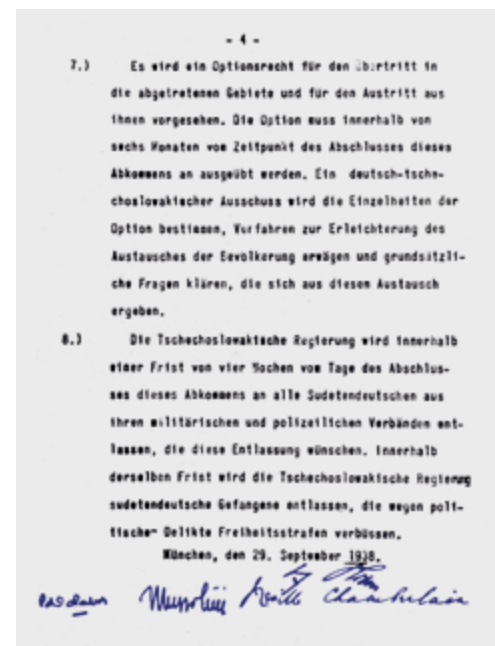
Obiekty wz. 37 były wyposażone w jeden lub dwa lekkie bądź ciężkie karabiny maszynowe, które były umieszczone w strzelnicach, jeden lub dwa peryskopy w stropie i wyrzutnię granatów obronnych. Załogę tworzyło 5 - 7 żołnierzy. Konstrukcja obiektu była żelbetowa, ściana czołowa i strop miały 80 cm grubości, niekiedy nawet 120 cm (wzmocniona odporność), obiekty umocnień lekkich były kryte ziemią, aby lepiej wytrzymały trafienia pociskami.

W końcu lat trzydziestych wśród niemieckiej mniejszości na czeskim pograniczu wzrastały tendencje separatystyczne, w związku z czym rząd czechosłowacki odpowiedział na nie w maju 1938 r. ogłoszeniem częściowej mobilizacji, a 23 września 1938 r. zarządził mobilizację powszechną.

Mobilizacja ta nie przeszkodziła przedstawicielom czterech mocarstw – Niemiec, Włoch, Wielkiej Brytanii i Francji (Adolf Hitler, Benito Mussolini, Neville Chamberlain i Édouard Daladier) – w podpisaniu w dniu 30 września 1938 r. Układu Monachijskiego, który oznaczał przyłączenie do Niemiec obszaru pogranicza o powierzchni 28 643 km² z 3,5 milionami mieszkańców. Roszczenia terytorialne wysunęła też Polska, żądając przekazania Śląska Cieszyńskiego oraz Węgry, które zażądały południowych regionów Słowacji i części Rusi Podkarpackiej.

Jeden z korytarzy w fortyfikacji MOS 19 Aleja z lekkim karabinem maszynowym wz. 26

Ostatnia strona Układu Monachijskiego z podpisami

Sygnatariusze Układu Monachijskiego

Wspólna fotografia żołnierzy Pułku Ochrony Pogranicza 4

Strzelnica boczna z karabinem maszynowym

Powstanie czechosłowackiej jednostki wojskowej w ZSRR (Witryna 1)

Brama do twierdzy Saint Jean w Marsylii, w której stacjonowała Legia Cudzoziemska

Tuż po okupacji, do której doszło w dniach 14–15 marca 1939 r., tysiące Czechów i Słowaków zaczęło uciekać za granicę protektoratu, aby wziąć aktywny udział w walce o wolność ojczyzny. Uciekinierzy zmierzali do Polski, gdzie w maju 1939 r. w Krakowie rozpoczęto formowanie tzw. Legionu Czeskosłowackiego. Cały szereg jego żołnierzy przeszedł za zgodą rządu francuskiego do Legii Cudzoziemskiej, inni zaś na Bliski Wschód i do Palestyny.

Reszta legionu pozostała w Polsce. Po zaatakowaniu Polski przez Związek Radziecki w dniu 17 września 1939 r. większa część grupy pod dowództwem ppłk. Ludvíka Svobody przeszła do strefy operacyjnej Armii Radzieckiej, gdzie została internowana w obozach. Po wybuchu wojny i zajęciu Polski przez armię niemiecką uciekinierzy opuszczali protektorat tzw. trasą południową – przez Słowację, Węgry i Jugosławię na Bliski Wschód i do Francji.

Po zaatakowaniu Związku Radzieckiego przez Niemców 22 czerwca 1941 r. doszło do nawiązania kontaktów oficjalnych pomiędzy ZSRR i rządem czechosłowackim w Londynie. Podpisanie czechosłowacko - radzieckiej umowy wojskowej z 18 lipca 1941 r. umożliwiło zorganizowanie jednostki czechosłowackiej

w ZSRR w Buzulu. Po opublikowaniu wezwania w radiu i prasie radzieckiej do Buzulu zaczęli przybywać obywatele czechosłowaccy z całego Związku Radzieckiego. Zwolnieni do armii zostali także więźniowie z obozów NKWD*. W dniu 15 lipca 1942 r. powstał oficjalnie 1 Czeskosłowacki Samodzielny Pułk Polowy w ZSRR.

Ekspozyty w witrynie należą do żołnierzy czechosłowackiej jednostki wojskowej, która była formowana w Związku Radzieckim od roku 1941.

* Narodnyj komissariat wnutriennich diel – organ administracji ZSRR, zajmujący się bezpieczeństwem wewnętrznym i wywiadem

Legitymacja żołnierza czechosłowackiej jednostki wojskowej w ZSRR z podpisem dowódcy L. Svobody

Witryna 1 – korytarz

Wiza – zezwolenie na przejazd, wydane przez konsulat czechosłowacki w Krakowie w 1939 r.

Obóz internowania żołnierzy czechosłowackich w Suzdalu (ZSRR)

Przepustka z pieczętką obozu internowania żołnierzy czechosłowackich w Orankach (ZSRR)

Ludvík Svoboda, dowódca czechosłowackiej jednostki wojskowej w ZSRR

Od Sokołowa po Duklę (Kościółek w Sokołowie)

Kościółek w Sokołowie, który służył jako stanowisko dowodzenia jednostki czechosłowackiej

Centrum obrony jednostek czechosłowackich w walkach z oddziałami niemieckimi, które starały się przebić do Charkowa, był kościółek w Sokołowie.

W dniu 27 stycznia 1943 r. batalion czechosłowacki otrzymał sztandar i wyjechał na front. Pierwszego marca 1943 r. żołnierze dotarli do Charkowa i bezzwłocznie obsadzili przeznaczony dla nich odcinek linii obronnej na rzece Mża, blokując nieprzyjacielowi możliwość przebiecia się do Charkowa. Dlatego też 4 marca kompania nadpor. Otakara Jaroša przenieśli się do Sokołowa, aby wybudować linię obrony. Po czterech dniach zaczął się niemiecki atak na Sokołowo. W ciężkich bojach zginęło stu żołnierzy czechosłowackich, 56 było rannych, a 20 dostało się do niemieckiej niewoli, której nie przeżył ani jeden. Na tym odcinku frontu 350 żołnierzy czechosłowackich walczyło z przewagą ok. 2 500 Niemców.

Zginął również nadpor. Otakar Jaroš, który dowodził obroną z kościoła w Sokołowie. Otrzymał potem, jako pierwszy cudzoziemiec, tytuł Bohatera ZSRR. Następnie batalion przeniósł się do miasta Nowochopiorsk, gdzie został przeformowany na 1 Czechosłowacką Samodzielną Brygadę w ZSRR, która wzięła udział w walkach na pierwszej linii przy wyzwoleniu Kijowa w listopadzie 1943 r.

Do marca 1944 r. brygada walczyła pod Rudą, Białą Cerkwią i Żaszkowem. Po przemieszczeniu się do Równa, gdzie zorganizowano pobór, do brygady zgłosiło się około 12 tys. Czechów mieszkających na Wołyniu i Rusi Podkarpackiej. W kwietniu 1944 r. jednostka została zreorganizowana i powstał I Czechosłowacki Korpus Armijny w ZSRR, który wraz z 38 Armią Gwardii wziął udział w operacji karpacko – dukielskiej.

Zaaranżowana scena – kościółek

Jednostka czechosłowacka przed wyjazdem na front w styczniu 1943 r.

Nadpor. Otakar Jaroš, Bohater ZSRR

Marie Lastovecká, żołnierz jednostki czechosłowackiej, która walczyła pod Sokołowem jako snajper

Operacja karpacko – dukielska (Witryna 2)

Potwierdzenie w języku rosyjskim, że A. Rajm prowadzi do jednostki czechosłowackiej 12 żołnierzy

Operacja karpacko-dukielska, w której jednostki czechosłowackie wzięły udział wraz z 38 Armią i I Armią Gwardii we wrześniu i październiku 1944 r., miała w ciągu czterech dni przynieść pomoc Słowackiemu Powstaniu Narodowemu. W pierwszych dniach walk korpus poniósł jednak duże straty, dlatego później marszałek Iwan Koniew odwołał 10 września jego dowódcę, gen. Jana Kratochvíla, a na jego miejsce mianował gen. Ludvíka Svobodu. W ten sposób Koniew, jako dowódca frontu, przekroczył swoje uprawnienia, ponieważ wymiana dowódców jednostek czechosłowackich była w kompetencji Ministerstwa Obrony Narodowej. Powodem odwołania nie były jednak duże straty, ale raczej fakt, że generał Kratochvíl, który przybył w roku 1943 z Wielkiej Brytanii, przeszkadzał z powodu swojej lojalności wobec rządu londyńskiego radzieckim organom wojskowym i czechosłowackim komunistom, od momentu mianowania dowódcą I Czechosłowackiego Korpusu Armijnego (18 maja 1944 r.).

W niezmiernie ciężkich, trwających dwa miesiące walkach żołnierze czechosłowaccy i radzieccy wyrządzili armii niemieckiej ogromne straty w ludziach i sprzęcie. Jej obronę przełamali jednak za cenę wielkich strat własnych – poległo ponad 19 tys. żołnierzy radzieckich, 1 800 żołnierzy I Czechosłowackiego Korpusu Armijnego, 4 500 żołnierzy czechosłowackich było rannych. W dniu 6 października 1944 r. jednostki czechosłowackie przebiły się na terytorium ojczyzny i rozpoczęły jej wyzwolenie.

Umieszczone w tej witrynie fotografie i eksponaty przypominają udział żołnierzy czechosłowackich w Operacji karpacko-dukielskiej.

Witryna 2

Czołgista Rudolf Jasiok, który poległ 30 września 1944 r. w Dukli

Członkinie czechosłowackiej jednostki wojskowej – sanitariuszki

Salwa honorowa po walkach w Dukli, październik 1944 r.

Operacja ostrawsko-opawska (Scena bojowa – domek)

Fotografia ogólna sceny bojowej

Dom w scenie bojowej został zrekonstruowany na podstawie historycznych fotografii i jest wyposażony w autentyczne meble, w większości z Hrabyné, na przykład szkło w drzwiczkach kredensu zostało przestrelone przez radzieckich żołnierzy podczas walk w centrum miejscowości.

Bitwy, których celem było wyzwolenie Moraw Północnych i Śląska, rozpoczęły się na obszarze Polski 10 marca 1945 r. Wojska radzieckie 4 Frontu Ukraińskiego liczące 265 tys. żołnierzy miały przed sobą niemiecką Grupę Armii Heinrici pod dowództwem gen. Walthera Nehringa liczącą około 155 000 żołnierzy.

Pięć tygodni później walki przebiegały już na obszarze Czechosłowacji, walczone o każde miasteczko. Szczególnie ciężkie boje toczyły się o miejscowość Hrabyné (wyzwolona została po tygodniowych walkach w dniu 27 kwietnia), która dzięki położeniu na szczycie wzgórza była ważnym punktem broniącym dostępu do Ostrawy. Wyzwolenie walki doprowadziły do zniszczenia miejscowości w 80 %, należała ona do najbardziej zniszczonych miejsc w ramach całej Czechosłowacji.

Operacja ostrawsko-opawska miała dla Śląska dalekosiężne konsekwencje. Dziesiątki wsi było zniszczonych i wypalonych, miasta jak np. Bílovec, Opawa, Fulnek i Klimkovice znalazły się w zgłiszczach. Śląsk po-

trzebował szybkiej pomocy. Rząd udostępnił pieniądze na odbudowę, ale na odnowę majątków prywatnych pieniędzy brakowało. Dała je ogólnokrajowa akcja solidarnościowa *Budujemy Śląsk*, która została ogłoszona 23 września 1945 r. na Ostrej Hůrce koło Opawy. Jej inicjatorami byli Helena Salichová i Jindřich Šajnar.

Diorama przedstawia sytuację w miejscowości po tym, gdy po wyzwoleniu opuściły je oddziały armii radzieckiej – w miasteczku pozostały zniszczone domy, ogrody, wszędzie pełno uszkodzonego sprzętu wojakowego.

Hrabyné należała do miejscowości najbardziej zniszczonych w czasie wojny

Fotografia sceny bojowej

Bolatice – zniszczone niemieckie działo pancerne Jagdpanzer 38 Hetzer

Radziecy saperzy podczas Operacji ostrawsko-opawskiej

Nadrukowana kartka pocztowa radzieckiej poczty polowej, z której korzystali także żołnierze czechosłowaccy

Natarcie jednostek radzieckich i czechosłowackich w ramach Operacji ostrawsko-opawskiej z Polski na terytorium czechosłowackie

Czechosłowaccy lotnicy i czołgiści w trakcie Operacji ostrawsko-opawskiej (Witryna 3)

Witryna 3

Czechosłowaccy lotnicy, którzy wzięli udział w walkach na obszarze Moraw i Śląska, byli żołnierzami 1 Czechosłowackiej Łącznej dywizji Lotniczej w ZSRR, wchodzącej w skład 8 Armii Lotniczej gen. W. Żdanowa. Walczyli przede wszystkim na samolotach Ławoczin La-5 FN i szturmowcach Il-2m3. W sumie dywizja ta wykonała w czasie walk wyzwolńczych 567 lotów bojowych, zrzucała ok. 5 000 bomb, a w czasie działalności bojowej zginęło 9 lotników czechosłowackich.

Szlak bojowy czechosłowackich czołgistów rozpoczął się 24 marca 1945 r. koło miasta Żory. W dniu 15 kwietnia 1945 r. czołgiści rozpoczęli wyzwolenie ojczyzny, w kierunku Rohov – Sudice. Cztery dni później kontynuowali natarcie na Velkou Polom, Dolní Lhotu i Čavisov. Potem skoncentrowali się na Hýlovie, a w dniu 30 kwietnia ostatnich siedem czołgów wzięło udział w wyzwolaniu Morawskiej Ostrawy. Po zakończeniu walk na obszarze Moraw Północnych i Śląska w brygadzie z 65 czołgów pozostało tylko 7 maszyn.

Po wyzwoleniu Ostrawy brygada kontynuowała natarcie w kierunku na Fulnek i Olomuniec, do ostatniej akcji bojowej doszło koło Litovli w dniu 8 maja.

Ekspozyty w witrynie są przykładami wyposażenia i uzbrojenia żołnierzy radzieckich i czechosłowackich, którzy walczyli w ramach Operacji ostrawsko-opawskiej. Podobnie z operacją tą wiąże się ekspozycja wystawiona w całej scenie.

Żołnierze 1 Czechosłowackiej Łącznej Dywizji Lotniczej w Przemyślu, 1 lutego 1945 r.

Czołg nr 051 (typ T34/85), który jako pierwszy przekroczył 30 kwietnia 1945 rzekę Ostrawicę w kierunku na Ostrawę Śląską

Czołgi czechosłowackie po przeglądzie, 10 maja 1945 r.

Czołgiści czechosłowaccy na Albertovcu, gdzie były warsztaty naprawcze sprzętu ciężkiego

Dowódca 1 Czechosłowackiej Samodzielnej Brygady Pancерnej podplk. Vladimír Janko podczas defilady w Ostrawie

Wyzwolenie Czechosłowacji (Witryny 4 i 5)

Przełąd jednostek I Czechosłowackiego Korpusu Armijnego w Bratysławie po jej wyzwoleniu

Walki na Słowacji i operacja bratysławsko-brneńska

Celem operacji bratysławsko-brneńskiej były Morawy Południowe, czyli wyzwolenie Brna i dalsze natarcie w kierunku Vyškova, Prostějova i Olomuńca. Jednocześnie miał się do Olomuńca zbliżyć od północy IV Front Ukraiński – dzięki temu miało dojść do okrążenia armii niemieckiej na Morawach i Słowacji. Operację miał przeprowadzić 2 Front Ukraiński marszałka Rodiona Malinowskiego. Rozpoczęła się ona 25 marca 1945 r. atakiem w kierunku Nové Zámky – Malacky – Brno. Armia Radziecka miała nad Niemcami przewagę– 350 tys. żołnierzy, prawie 7 900 dział i moździerzy, około 300 czołgów i ponad 600 samolotów. Wraz z Armią Radziecką na Morawy Południowe weszły jednostki Rumuńskiej Armii Królewskiej, liczące 86 tys. żołnierzy. Strona niemiecka dysponowała 250 tys. żołnierzy, miała ponad 2 tys. dział i moździerzy, 120 czołgów i około 150 samolotów. Najważniejszym punktem niemieckiej obrony był łańcuch Małych Karpatów. Bratysławę już w grudniu 1944 r. ogłoszono twierdzą, kluczowe budowle były podmino-

wane i podłączone do wspólnego systemu odpalania. Na szczęście mieszkańcom miasta udało się go uszkodzić i 4 kwietnia Bratysława została wyzwolona.

Piątego kwietnia zaczęły się walki o Morawy Południowe– najpierw o Lanžhot, potem Hodonín. W dniu 15 kwietnia wydany został rozkaz o zniesieniu twierdzy Brno, a jednostki niemieckie miały zająć pozycje obronne przed miastem. Od 18 kwietnia 1945 r. najcięższe boje toczyły się o Ořechov, ważny punkt strategiczny przed Brnem. Po tygodniu walk Ořechov został zdobyty i dzięki temu otworzyła się droga do Brna, które zostało wyzwolone 26 kwietnia 1945 r. W dniu 18 kwietnia 1945 r. na terytorium Czechosłowacji wkroczyły od zachodu również jednostki amerykańskie, doszło do tego w miejscowości Hranice koło Ašu. Ich ofensywa zatrzymała się jednak 6 maja na uzgodnionej linii demarkacyjnej Karlove Vary – Plzeň – České Budějovice, na dalsze natarcie dowództwo radzieckie nie wyraziło zgody. Stolica Praga została potem wyzwolona przez Armię Radziecką 9 maja w trakcie Powstania Praskiego.

Ogólnonarodowe powstanie było przygotowywane przez krajowy ruch oporu w porozumieniu z rządem londyńskim już od początku 1945 roku. Do pierwszych niepokojów dochodziło w różnych miejscach protektoratu już od 1 maja (Přerov), w setkach miast i wsi ludzie wystąpili przeciwko niemieckim okupantom, zaczęli wywieszać flagi czechosłowackie i zrywać niemieckie napisy. Centrum powstania stała się 5 maja Praga, w której Czeska Rada Narodowa ogłosiła koniec protektoratu i przejęcie władzy. Impulsem do wybuchu powstania stało się wezwanie praskiej rozgłośni radiowej. Tysiące Prażan pomagały budować barykady i bronić miasta przed atakami wojsk niemieckich. Do powstańców przyłączyła się także tzw. Rosyjska Armia Wyzwoleńcza generała Własowa. Rano 9 maja weszły do Pragi jednostki 1 Frontu Ukraińskiego, które walcząc z jednostkami SS, które odmówiły opuszczenia miasta, dokończyły jego wyzwalań.

Witryny 4 i 5

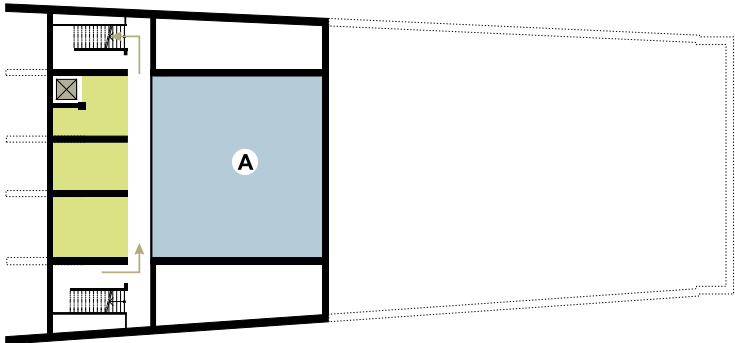
Plac Dolní náměstí w Opatowie zniszczony podczas walk o wyzwolenie miasta

Rozporządzenie Dyrekcji Policji w Ostrawie w sprawie utrzymania porządku, wydane w dniu wyzwolenia miasta

Cmentarz honorowy poległych żołnierzy radzieckich przed Nowym Ratuszem w Ostrawie

2. NP A – Sala pamięci

Protektorat Czechi i Morawy – życie codzienne

Przyjazd jednostek niemieckich do Ostrawy 15 marca 1939

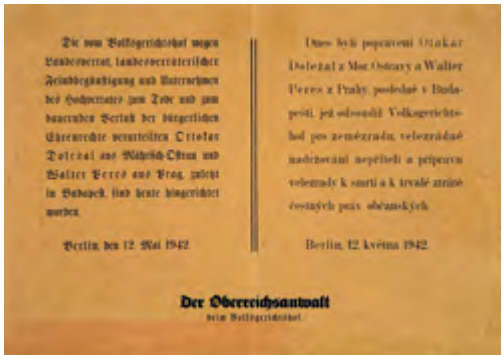
Okupacja Czechosłowacji rozpoczęła się 15 marca 1939 r., dzień później został utworzony Protektorat Czech i Moraw. Bezwzględnie wprowadzono w nim tzw. zarząd przymusowy przedsiębiorstw gospodarczych. Pierwszego października 1939 r. zostały wprowadzone kartki na żywność, w grudniu na odzież i obuwie. Zlikwidowano armię, partie polityczne, a policja i żandarmeria w pełni podlegały władzom niemieckim. Głównym organem represji stała się niemiecka tajna policja państwowa (gestapo). Szkoły wyższe zostały zamknięte, stopniowo ograniczano ilość uczniów w szkołach średnich.

Od połowy 1939 r. Czesi byli przedmiotem nabo-ru do pracy w Niemczech. Stopniowo tworzone Urzędy

Pracy i wprowadzono karty pracy. Od roku 1942 oby-watele czechy byli wywożeni przymusowo do pracy w Niemczech, w których ludzie z okupowanej Europy mieli zastąpić powoływanych na front Niemców.

Tuż po rozpoczęciu okupacji podjęto przygo-towania do „ostatecznego rozwiązania kwestii czechkiej” – plan germanizacji terytorium czechskiego i wysiedlenia obywateli czechskich na Syberię. Zgodnie z tymi planami 45 % mieszkańców miało być przedmiotem germaniza-cji, 40 % miano przesiedlić, a reszta miała być zlikwido-wana.

Wystawione eksponaty – sprzęt domowy, zabaw-ki – przypominają życie codzienne w latach 1939–1945.

Obwieszczenie o egzekucjach mieszkańców Protektoratu

Widok ekspozycji

Świadcstwo z czasów Protektoratu

Nakaz pracy w Niemczech dla mieszkańca Protektoratu

Tuż po zajęciu Ostrawy Niemcy przejęli firmę Vítkovické železářny

Zamach na Reinharda Heydricha

Widok ekspozycji

We wrześniu 1941 r. protektorem stał się SS-Obergruppenführer Reinhard Heydrich. Tuż po objęciu stanowiska wprowadził stan wojenny i kazał sporządzić listy ludzi przeznaczonych do zamordowania.

Czechosłowackie dowództwo emigracyjne zdecydowało o zrealizowaniu akcji, która miała doprowadzić do jego likwidacji. Nad protektorem zostały zrzucone w sumie cztery desanty cichociemnych, którzy mieli za zadanie przygotować zamach. Sam zamach mieli przeprowadzić członkowie desantu Anthropoid.

Na miejsce zamachu został wybrany zakręt ulicy V Holešovičkách, którą Reinhard Heydrich jeździł ze swojego domu w Panenských Březanech do centrum Pragi. W dniu 27 maja 1942 r. cichociemni Josef Gabčík i Jan Kubiš dokonali zamachu na protektora. Gdy samochód Heydricha przyhamował na zakręcie, Gabčík wbiegł mu w drogę i wycelował w jego kierunku pistolet maszynowy. Ten jednak nie wystrzelił. Wtedy Kubiš rzucił na samochód granat, który eksplodował, a wybuch poważnie zranił Heydricha.

Jeszcze tego samego dnia został ogłoszony stan wyjątkowy. Reinhard Heydrich zmarł w wyniku zamachu 4 czerwca, a wobec ludności czeskiej rozpętało piekło. Zgodnie z rozporządzeniem Adolfa Hitlera miał być za-

strzelony wraz z rodziną każdy, kto pomagał zamachowcom lub o nich wiedział i nie doniósł.

Wykonawcy zamachu ukryli się w kościele św. Cyryla i Metodego na ul. Resslovej w Pradze. Rano 18 czerwca 1942 r. kościół został otoczony przez członków SS, którzy dowiedzieli się o kryjówce na podstawie informacji Karla Čurdy. Trzech cichociemnych zginęło w boju, czterej popełnili samobójstwo.

W drodze zemsty niemiecka administracja doprowadziła do spalenia 10 czerwca 1942 wsi Lidice. Dwa tygodnie później została spalona osada Ležáky.

Jan Kubiš

Josef Gabčík

Strona tytułowa gazety České slovo z 5 czerwca 1942, informująca o śmierci R. Heydricha

Obóz koncentracyjny Mauthausen, gdzie zamordowano ponad 250 osób, które w jakikolwiek sposób pomogły spadochroniarzom Gabčíkowi i Kubišovi

Zastrzeleni mężczyźni w ogrodzie majątku Horáčka w Lidicach

Obwieszczenie o ogłoszeniu stanu wyjątkowego

Holocaust i obozy koncentracyjne

Widok ekspozycji

Wystawione eksponaty, które pochodzą z hitlerowskich obozów koncentracyjnych Auschwitz i Buchenwald, przypominają najtragiczniejsze wydarzenia lat 1939–1945 – prześladowania ludności cywilnej i holocaust. Holocaustem w szerszym słowa znaczeniu nazywane jest systematyczne mordowanie grupy etnicznej, religijnej lub politycznej. Dotyczył przede wszystkim Żydów i innych grup ludzi, uważanych podczas II wojny światowej za rasę niższą: Cyganów, homoseksualistów, przeciwników reżimu itp.

Po ustanowieniu protektoratu administracja niemiecka starała się zmusić obywateli żydowskich do wyjazdu (do końca 1939 r. było to około 20 000 Żydów). W ramach „ostatecznego rozwiązania kwestii żydowskiej” miało dojść do bezwzględnego wymordowania ludności żydowskiej w całej Europie (około 11 milionów ludzi). Od jesieni 1941 wprowadzono w życie program ich deportacji do obozów zagłady.

Żydzi z protektoratu byli umieszczani w Terezynie, skąd od roku 1942 do roku 1944 wysłano do obozów zagłady prawie 90 tys. osób, najczęściej do obozu koncentracyjnego Auschwitz-Birkenau, gdzie w czasie wojny straciło życie około 1,5 miliona ludzi.

Oboz koncentracyjny Buchenwald miał ponad 100 obozów pomocniczych i miejsc pracy, przeszło przezeń 240 tys. więźniów, 56 tys. zmarło. Liczba ofiar obozów koncentracyjnych jest tylko szacunkowa, dokładnych danych nie da się stwierdzić.

Jeden z transportów ludności żydowskiej z protektoratu do Auschwitz

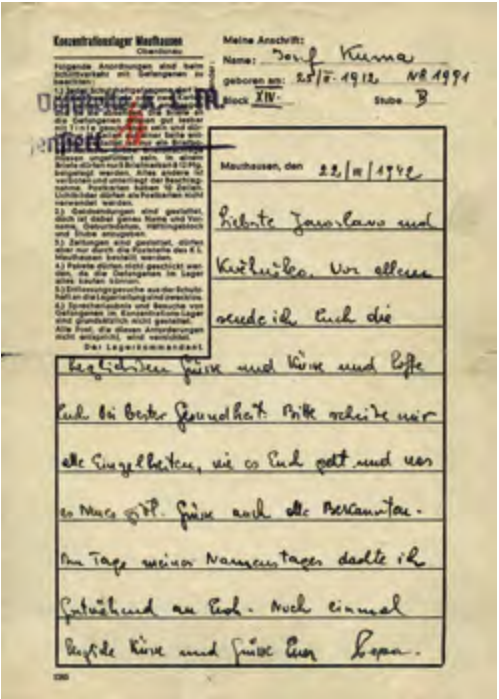
Oznaczenie więźnia obozu koncentracyjnego Auschwitz – czerwony trójkąt z literą T

Potwierdzenie, że wymieniony był więźniem obozu koncentracyjnego

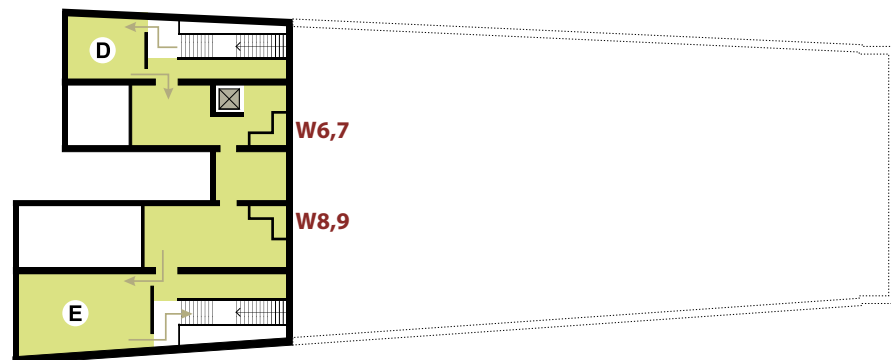
Uczniowie jednej z ostrawskich szkół żydowskich. Z tej klasy nie przeżyło wojny ani jedno dziecko

List więźnia obozu koncentracyjnego do żony

Zawiadomienie rodziny o zgonie więźnia

3.NP

D – Mathausen

E – Bombardowanie Ostrawy

Mauthausen

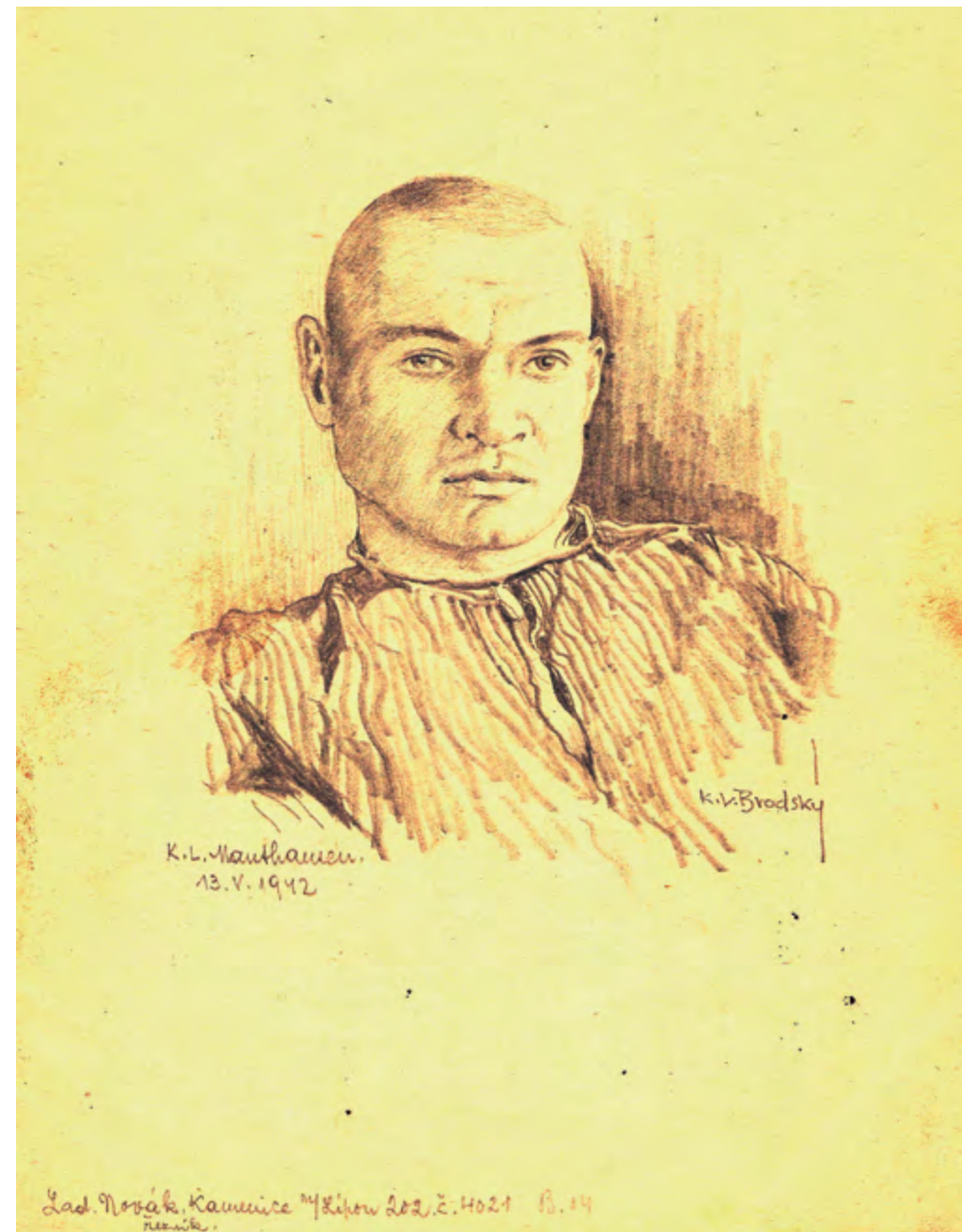

Aranżowana scena „schody śmierci”

Obóz koncentracyjny Mauthausen został założony w sierpniu 1938 r. w Austrii niedaleko Lincu. Mimo że nigdy nie został dokończony był jednym z najcięższych obozów koncentracyjnych. Stosowano tu najokrutniejsze sposoby męczenia więźniów. Ponad 120 tys. osób zmarło w wyniku ciężkiej pracy, przede wszystkim w pobliskim kamieniołomie, lub zostało zamordowanych, łącznie z całym szeregiem czeskich naukowców, pedagogów i artystów.

Morderczym narzędziem były tzw. schody śmierci, prowadzące do kamieniołomu, po których więźniowie nosili ciężkie kamienne bloki. Wielu z nich zmarło tu podczas pracy, zostało zamordowanych kilofami lub też zostało zrzuconych przez dozorców ze skały obok schodów śmierci.

Mauthausen jest symbolem wszystkich obozów koncentracyjnych i obozów zagłady działających podczas II wojny światowej.

Rysunek więźnia obozu koncentracyjnego Mauthausen narysowany przez malarza K. Lehkého-Brodského, który sam był więźniem tego obozu koncentracyjnego

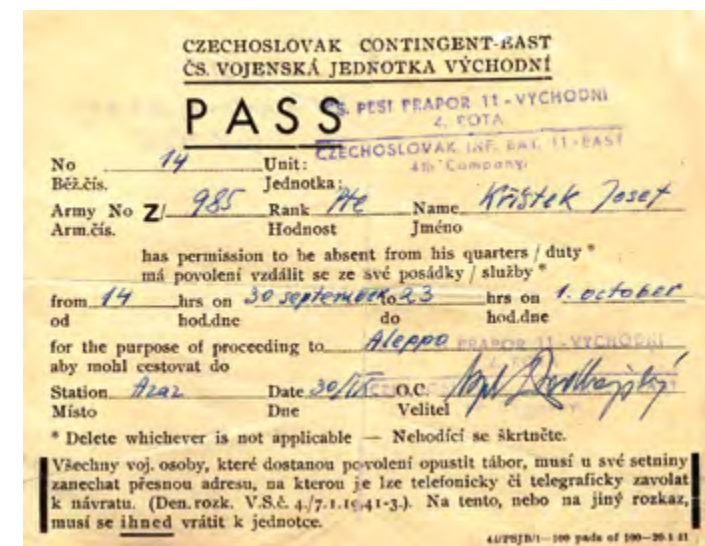
Bliski Wschód (Bunkier – Tobruk)

Aranżowana scena „Bunkier na pustyni”

W listopadzie 1940 r. na Bliskim Wschodzie powstał Czechosłowacki Kontyngent – Środkowy Wschód, którego dowódcą stał się podplk. Karel Klapálek. W pierwszej połowie 1941 roku kontyngent został ulokowany w pobliżu egipskiego miasta Aleksandria, a później skierowany do obrony lotnisk w okolicy Marsa Matrúh na Pustyni Zachodniej. Potem Czechosłowacy wzięli udział w operacji Exporter przeciwko francuskim oddziałom rządu Vichy w Syrii. Po ich kapitulacji największą akcją bojową Czechosłowaków na Bliskim Wschodzie stał się udział w obronie Tobruku w okresie od 21 października do 10 grudnia 1941 r.

Kontyngent Czechosłowacki otrzymał rozkaz utrzymania linii obronnej o długości 5,5 kilometra. Następnie na początku kwietnia 1942 r. został przeniesiony z powrotem do Palestyny. W nadmorskim obozie Bath Galim koło Hajfy batalion został w dniu 22 maja 1942 r. przeformowany na 200 Czechosłowacki Lekki Pułk Przeciwlotniczy – Wschód, który od czerwca 1942 r. ponownie wziął udział w walkach wokół Tobruku, tym razem jako część linii obronnej przeciwko niemieckiej ofensywie marszałka Erwina Rommla. Aktywność bojową skończył w czerwcu 1943 r., potem batalion został przeniesiony do Wielkiej Brytanii.

Przepustka żołnierza 11 Czechosłowackiego Batalionu Piechoty – Wschód

Żołnierze czechosłowaccy w Afryce, Tobruk, 1942 r.

Czechosłowackie wojska lądowe na froncie zachodnim (Witryny 6 i 7)

Widok ekspozycji

Po wybuchu wojny Czechosłowacy, którzy przedostali się w najróżniejszy sposób do Francji, zaczęli się grupować w miasteczku Agde. Pomimo braku broni i wyposażenia już 29 września 1939 r. utworzona została czechosłowacka jednostka wojskowa, która wprawdzie osiągnęła w maju 1940 stan 10 200 żołnierzy, ale nie otrzymała odpowiedniej ilości sprzętu i broni, a szkolenia miała ukończyć dopiero na początku czerwca.

Pod wpływem wydarzeń na froncie jednostka została skierowana do walk nad Sekwaną i Loarą. W walkach tych poległo lub dostało się do niewoli około 400 żołnierzy czechosłowackich, kilkuset zaginęło bez wieści. W dniu 20 czerwca 1940 r. ich udział w walkach na froncie francuskim praktycznie się skończył.

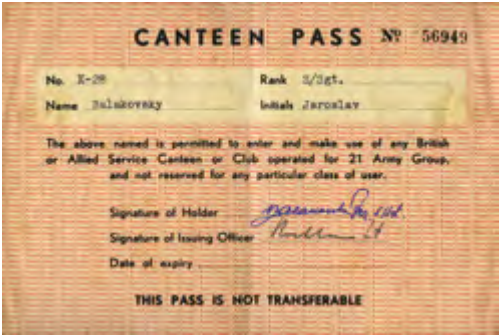
Po klęsce Francji 4 000 żołnierzy i ponad 500 cywilów zostało ewakuowanych do Wielkiej Brytanii, gdzie 12 sierpnia 1940 r. została utworzona 1 Czechosłowacka Brygada Mieszana, później zreorganizowana na Czechosłowacką Brygadę Samodzielną. Od 1942 r. Czechosłowacy weszli w skład jednostek broniących południowe wybrzeże Wysp Brytyjskich. Po przybyciu żołnierzy z Bliższego Wschodu w dniu 1 września 1943 r. została utworzona Czechosłowacka Samodzielna Brygada Pancerna.

Karel Klapálek, dowódca czechosłowackich sił lądowych na Bliskim Wschodzie

Po wylądowaniu w Normandii w sierpniu 1944 r. dowództwo alianckie zdecydowało, że brygada czechosłowacka zostanie skierowana do walk we Francji, gdzie 5 października zastąpiła na linii wokół portu w Dunkierce jednostki kanadyjskie i brytyjskie, a jej zadaniem było zmuszenie Niemców zamkniętych w kotle do kapitulacji.

Ekspozaty w witrynach należały do członków czechosłowackich jednostek lądowych, które walczyły po stronie aliantów we Francji i Wielkiej Brytanii.

Przepustka do kantyny wojskowej

Odsłonięcie kamienia węgielnego ku czci założenia jednostek czechosłowackich w Wielkiej Brytanii w roku 1940

Ewakuacja żołnierzy czechosłowackich z Francji, czerwiec 1940 r.

Dowód identyfikacyjny żołnierza jednostki czechosłowackiej we Francji

Plakat Czechoslovakia fights for Victory!

Ruch oporu w Protektoracie (Korytarz łączący)

Partyzant z kluczem nadawczym

Najważniejszymi organizacjami, które po powstaniu Protektoratu wzięły udział w organizowaniu krajowego ruchu oporu były Obrana národa, składająca się z byłych oficerów i żołnierzy armii czeskosłowackiej, Politické ústředí oraz Petiční výbor Věrní zůstaneme. Na wiosnę 1940 r. organizacje te utworzyły Ústřední vedení odboje domácího (Centralne Kierownictwo Krajowego Ruchu Oporu).

Od 1941 roku na obszarze Protektoratu zaczęto z zagranicy organizować działalność wywiadowczą. Zostało zrzuconych kilka desantów z ZSRR, szybko jednak zlikwidowanych przez gestapo. Dalsze zrzuty organizowała centrala w Londynie – Silver A, Silver B, Antropoid, Out Distance, Zinc, Bivouac, Steel, Intransitive i Tin. Ich zadania były różne: sabotaże, działalność wywiadowcza, w przypadku desantu Antropoid zamach na Heydricha. Oddziały partyzanckie zaczęły powstawać w roku 1942 i operowały przede wszystkim w rejonach górskich. Po śmierci Reinharda Heydricha w wyniku represji krajowy ruch oporu praktycznie zamarł, a do odnowienia dzia-

łałości partyzanckiej doszło dopiero w roku 1944, gdy znów zaczęto wysyłać zrzuty skoczków z Anglii – Calcium, Barium, Spelter, Clay i inne; oprócz tego były zrzucone także grupy dywersyjne z ZSRR. Z krajowych ugrupowań partyzanckich najbardziej znane były Jan Kozina, Jan Žižka, brygada Jana Husa.

Do zjednoczenia krajowego ruchu oporu dążyła Rada Trzech z dowódcą wojskowym gen. Vojtěchem Lužą, przygotowująca od roku 1944 działania partyzanckie, które po zbliżeniu się frontu miały przeistoczyć się w powstanie. Najważniejszym zadaniem spadochroniarzy było w większości przypadków nawiązanie kontaktu z krajowym ruchem oporu i przekazywanie informacji do londyńskiej centrali wywiadowczej, a także działalność sabotażowa i partyzancka.

Ruch partyzancki rozwijał się też w górskich regionach Moraw, szczególnie od 1944 r., gdy na Morawy przeszła ze Słowacji 1 Czechosłowacka Brygada Partyzancka im. Jana Žižki (dokładniej mówiąc było to we wrześniu i październiku 1944 r.).

Legitymacja członka brygady partyzanckiej Jana Žižki

Wspólna fotografia desantu Wolfram z dowódcą partyzanckim Niszczimenką, 1945

Gajówka w Beskidach, jedno ze stanowisk partyzantów

Dowódca 1 Czechosłowackiej Brygady Partyzanckiej J. Žižki por. Janko Ušiak

Partyzanci z dowódcą Dajanem Bajanowiczem Murzinem

Czechosłowackie jednostki lotnicze na froncie zachodnim (Witryny 8 i 9)

Aranżowana scena „Kwatery na lotnisku polowym w Wielkiej Brytanii”

Po przyjeździe z Polski lotnicy czechosłowaccy byli wysyłani, po załatwieniu niezbędnych formalności, do załóg Legii Cudzoziemskiej w Afryce Północnej. Po przystąpieniu Francji do wojny 3 września 1939 r. byli zwalniani z zobowiązań służbowych, aby mogli wstąpić do czechosłowackich jednostek wojskowych formujących się na terytorium Francji, działali np. w bazach szkoleniowych w Chartres, Toulouse, Avord, Pau i Tours. Na wiosnę 1940 r. walczyło na froncie francuskim 30 pilotów bombowców i 110 pilotów myśliwców, co tworzyło jedną czwartą ogólnej liczby lotników we francuskich jednostkach myśliwskich.

Po podpisaniu kapitulacji lotnicy czechosłowaccy byli ewakuowani do Wielkiej Brytanii, gdzie w skład RAF (Royal Air Force – Królewskie Siły Lotnicze) weszły 310, 312 i 313 czechosłowacki dywizjon myśliwski i 311 czechosłowacki dywizjon bombowy. Klucz czechosłowackich pilotów służył też w 68 eskadrze myśliwców nocnych.

W maju 1942 r. z trzech czechosłowackich dywizjonów myśliwskich utworzono wyższą formację – skrzydło myśliwskie, która wzięła udział w walkach podczas inwazji w Normandii, potem aż do końca wojny lotnicy czechosłowackich dywizjonów myśliwskich tworzyli najczęściej eskortę samolotów bombowych podczas nalotów nad okupowaną Europą i nad Niemcami. Do ojczyzny lotnicy czechosłowackich dywizjonów myśliwskich wrócili w sierpniu 1945 r.

Kwaterna pilotów została zbudowana na podstawie autentycznych fotografii. Takie domki stały na lotniskach polowych i służyły jako miejsce wypoczynku lotników, których jednostki zmieniały w trakcie wojny miejsca działania i były dyslokowane na najróżniejsze lotniska w Wielkiej Brytanii.

Dowód tożsamości członka czechosłowackiej jednostki lotniczej we Francji Aloisa Hlobila

Lotnicy czechosłowaccy w mundurach francuskich jednostek lotniczych

Kamizelka ratunkowa pilotów RAF

Astrokompas, z którego korzystali nawigatorzy brytyjskich bombowców

Dowódca lotnictwa czechosłowackiego w wielkiej Brytanii AVM (Air Vice Marshal) Karel Janoušek

Wizyta prezydenta Edvarda Beneša w jednej z baz lotników czechosłowackich w Wielkiej Brytanii

Bombardowanie miast

Od 1944 roku aż do końca wojny armie sojusznice prowadziły naloty na cele strategiczne na obszarze Protektoratu Czech i Moraw. Chodziło przede wszystkim o lotniska, zakłady przemysłowe oraz trasy komunikacyjne. Bombardowania wyrządziły szkody w wielu miastach, zginęło też kilka tysięcy osób. Były nocnym koszmarem ludności cywilnej i właśnie efekt psychologiczny,

czyli wzbudzenie strachu, był jednym z oczekiwanych następstw. Sytuację przypomina zaaranżowana scena ekspozycji.

Ostrawa była bombardowana przez 15 Armię Lotniczą w dniu 29 sierpnia 1944 r. Nalot trwał 20 minut, w ciągu tego czasu zostały zniszczone 123 domy, 1 475 było uszkodzonych, a życie straciło ponad 400 osób.

Aranżowana scena
„bombardowanie Ostrawy”

Ostrawa po bombardowaniu, zdjęcia z 29 sierpnia 1945 r.

Prześladowania w armii czechosłowackiej po lutym 1948 r.

Tuż po powrocie do wyzwolonej ojczyzny wielu oficerów czechosłowackich, którzy podczas II wojny światowej służyli w jednostkach na Zachodzie, stało się przedmiotem zainteresowania wywiadu wojskowego Obranné zpravodajství (OBZ). Organizacja ta powstała zgodnie z rozkazem dowódcy 1 Korpusu Armijnego w ZSRR generała Ludvíka Svobody w dniu 7 stycznia 1945 r. W kwietniu 1945 powstał Główny Zarząd OBZ, na czele którego stanął kpt. Bedřich Reicin, jego zastępcą został nadpor. JUDr. K. Vaš. OBZ było w pełni pod wpływem Komunistycznej Partii Czechosłowackiej i NKWD (jej funkcjonariusze byli aktywni w jednostkach czechosłowackich w ZSRR przez cały okres ich istnienia). Zadaniem OBZ była zewnętrzna i wewnętrzna ochrona armii – wyszukiwanie zdrajców i kolaborantów oraz weryfikowanie członków armii, czy nie działają na rzecz obcych państw.

Działania te polegały na śledzeniu oficerów, którzy byli podczas wojny w Anglii, tych, którzy w trakcie wojny przeszli do Związku Radzieckiego, lub nawet byli tam przez cały okres wojny. W ten sposób w centrum uwagi OBZ znaleźli się dowódcy sił lotniczych w Wielkiej Brytanii gen. Karel Janoušek, dowódca Czechosłowackiej Samodzielnej Brygady Pancerniej gen. Alois Liška oraz naczelnik czechosłowackiej misji wojskowej w ZSRR gen. Heliodor Píka. Wszyscy byli śledzeni, podsłuchiwani, były przeciw nim gromadzone „dowody” ich działalności dywersyjnej.

Pomimo tego, że OBZ zostało rozwiązane na mocy rozporządzenia szefa Sztabu Generalnego gen. Bohumila Bočka z dnia 1 kwietnia 1946, kontynuowało swoją działalność bez przeszkód jako V Wydział Sztabu Generalnego oraz sztabów poszczególnych struktur dowodzenia. Wydział ten skoncentrował swoją uwagę na korpusie oficerskim armii czechosłowackiej, który tworzyli w dużej mierze oficerowie działający podczas wojny w Wielkiej Brytanii. Ludzie ci zaczęli być usuwani ze stanowisk dowódczych już od jesieni roku 1947, gdy przebiegała reorganizacja armii. W ten sposób komuniści starali się uzyskać kontrolę nad armią, aby mieć pewność, że będzie się trzymać z daleka od walki politycznej, co im się zresztą udało.

Tuż po wydarzeniach z lutego 1948 r., gdy doszło do przejęcia władzy przez KPCz, nastąpiła pierwsza fala zwolnień z wojska, która objęła setki żołnierzy. Dalszy etap rozpoczął się w latach 1949 - 1950. Żołnierze dostawali wypowiedzenia z mieszkań służbowych, byli wyrzucani z pracy z informacją, że teraz mogą pracować wyłącznie w zawodach robotniczych. Oficerowie, którzy służyli w armii na wysokich stanowiskach, byli aresztowa-

wani i skazywani w pokazowych procesach na długoletnie pobyty w więzieniu lub nawet na kary śmierci (Heliodor Píka). Inni byli internowani w obozach pracy przymusowej, poddawani brutalnym metodom śledczym i torturom. W ten sposób 19 marca 1949 r. zmarł w więzieniu na Pankrácu – w następstwie nieludzkich tortur – attache wojskowy londyńskiego rządu na emigracji w Kanadzie generał Karel Lukas. Najgorsza fala prześladowań miała miejsce w latach 1949–1956 i objęła tysiące żołnierzy czechosłowackich, którzy podczas II wojny światowej walczyli o wolność ojczyzny.

Na początku lat sześćdziesiątych sytuacja się wyciszyła, w roku 1960 szereg więzionych żołnierzy zostało zwolnionych na podstawie amnestii prezydenta. W latach sześćdziesiątych wielu z nich było rehabilitowanych, jednak pełnej rehabilitacji większość doczekała się dopiero po roku 1989.

General Heliodor Píka, który stał się ofiarą mordu sądowego

General Karel Lukas, przyjaciel Heliodora Píki, który zmarł w wyniku brutalnych tortur

Bedřich Reicin jeszcze jako żołnierz jednostki czechosłowackiej w ZSRR, jeden z głównych organizatorów prześladowań tysięcy żołnierzy czechosłowackich

I syn generała Píki Milan stał się ofiarą prześladowań – został oskarżony o próbę porwania ojca z więzienia, uwięziony, a gdy został zwolniony, musiał przerwać studia i otrzymał zakaz pobytu w Pradze

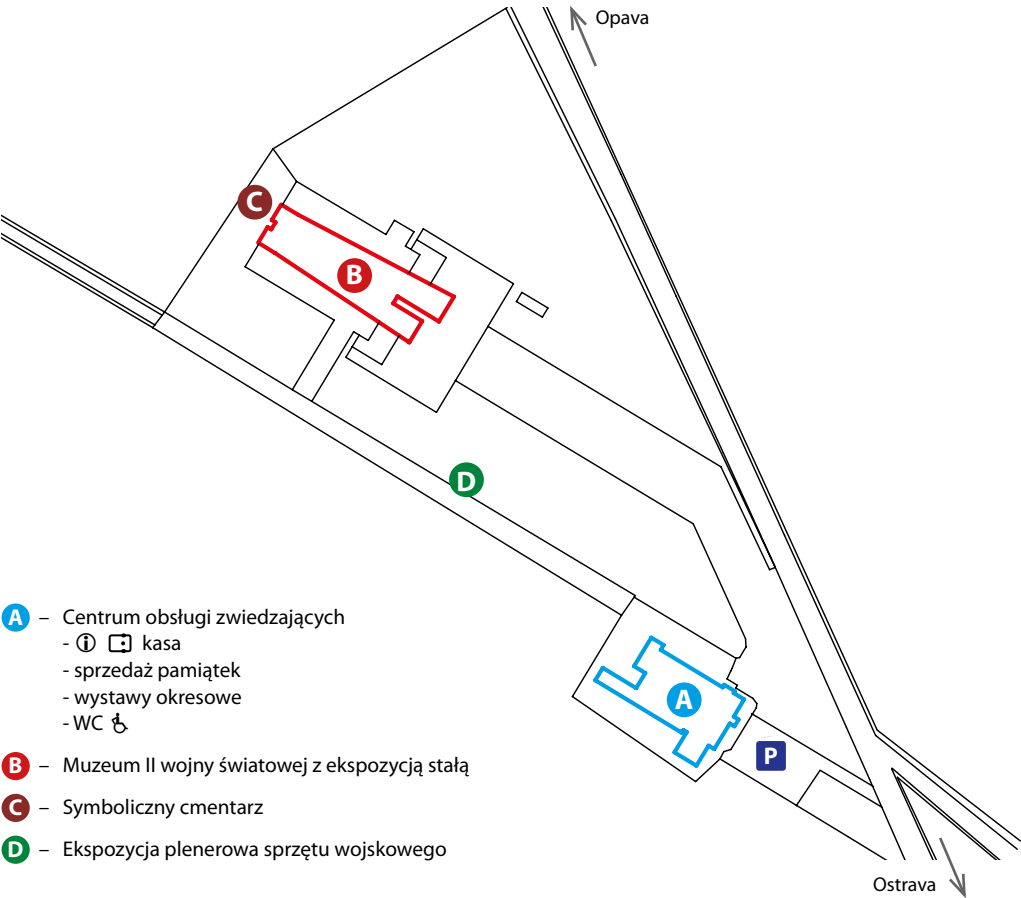
JUDr. Rastislav Váhalá, odważny obrońca Heliodora Píki w obu procesach (1949 a 1968)

Przestrzeń zewnętrzna

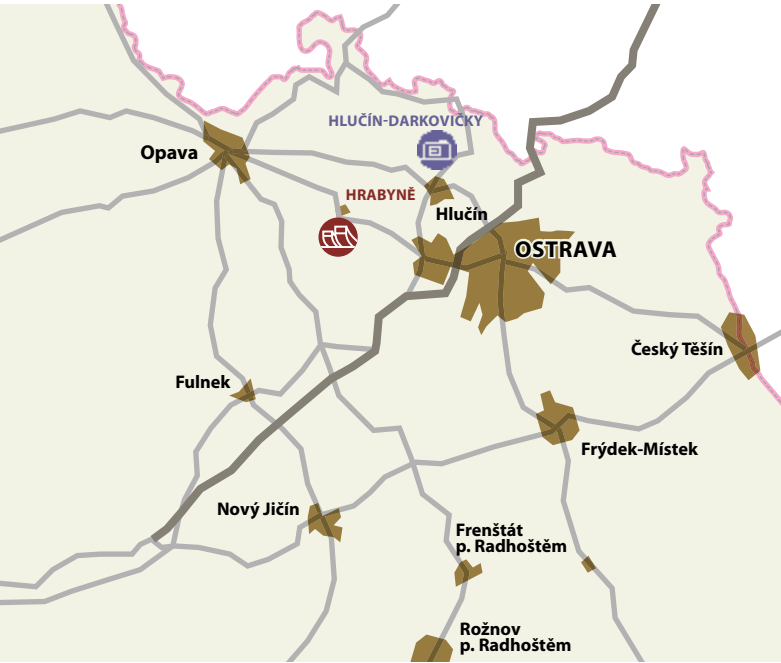
Wokół pomnika rozciąga się symboliczny cmentarz z 13 tys. nazwisk tych, którzy zginęli podczas II wojny światowej. Ponad 7 tys. nazwisk należy do żołnierzy 4 Frontu Ukraińskiego, którzy polegli w tutejszym regionie podczas walk wyzwoleniczych, 5 tys. nazwisk obywateli Śląska i Moraw Północnych, którzy zginęli jako członkowie krajowego i zagranicznego ruchu oporu lub zmarli w jednym z obozów koncentracyjnych. Są tu też nazwiska 1 tys. żołnierzy 1 Czechosłowackiego Korpusu Armijnego, którzy polegli podczas walk na Słowacji i Morawach Południowych (na kierunku pomocniczym operacji ostrawsko-opawskiej).

Uczczono też 67 pilotów amerykańskich zestrzelonych w czasie angielsko -amerykańskich bombardowań w latach 1944–1945, podobnie jak 40 żołnierzy rumuńskich walczących w ramach 4 Frontu Ukraińskiego.

Przed pomnikiem znajduje się rzeźba Miloša Axmana zatytułowana Braterstwo w walce, która przypomina sojusz jednostek radzieckich i czechosłowackich podczas walk w ramach Operacji ostrawsko-opawskiej. Od pomnika można dojść na parking starą aleją lipową, która dawniej prowadziła aż do zamku hrabińskiego, zniszczonego w czasie działań wojennych na tyle, że musiał być w 1946 r. wyburzony.

Piętnaście kilometrów w kierunku północno-wschodnim od Hrabynie znajduje się kolejny teren wystawowy Śląskiego Muzeum Ziemskiego, specjalizujący się w historii wojskowości – Obszar Umocnień Czechosłowackich Hlučín-Darkovičky.

Spis treści:

Pomnik II wojny światowej 3

EKSPOZYCJA CZAS ZAGŁADY I NADZIEI 4

 Sala Pamięci 5

 Budowanie linii umocnień, Układ Monachijski i okupacja Czechosłowacji 6

 Powstanie czechosłowackiej jednostki wojskowej w ZSRR 8

 Od Sokołowa po Dukłę 10

 Operacja karpacko – dukielska 12

 Operacja ostrawsko-opawska 14

 Czechosłowaccy lotnicy i czołgiści w trakcie Operacji ostrawsko-opawskiej 16

 Wyzwolenie Czechosłowacji 18

 Protektorat Czechy i Morawy – życie codzienne 20

 Zamach na Reinharda Heydricha 22

 Holocaust i obozy koncentracyjne 24

 Mauthausen 26

 Bliski Wschód 28

 Czechosłowackie wojska lądowe na froncie zachodnim 30

 Ruch oporu w Protektoracie 32

 Czechosłowackie jednostki lotnicze na froncie zachodnim 34

 Bombardowanie miast 36

 Prześladowania w armii czechosłowackiej po lutym 1948 r. 38

Przestrzeń zewnętrzna 40

Zapraszamy do dalszych ekspozycji Śląskiego Muzeum Ziemskiego

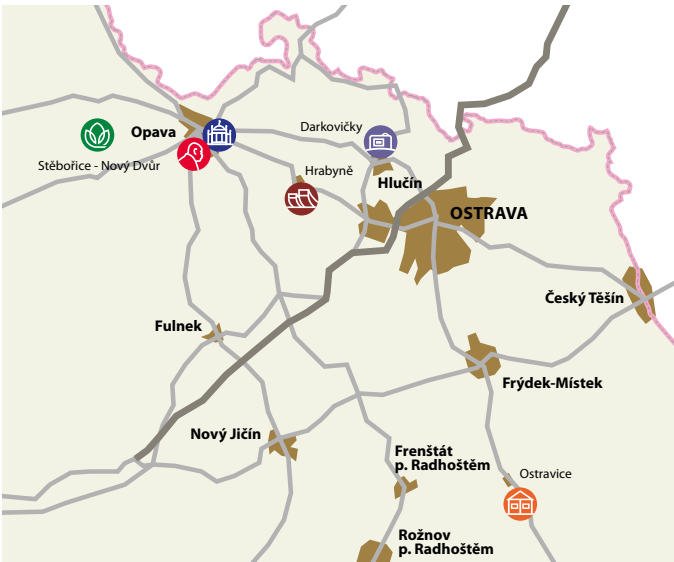
Arboretum Nový Dvůr
Stěbořice

Muzeum Petra Bezruča
Opava

Główny budynek ekspozycyjny
Opava

Obszar Umocnień
Czechosłowackich
Hlučín-Darkovičky

Chata Petra Bezruča
Ostravice

Śląskie Muzeum Ziemskie jest symboliczną bramą do Śląska. Zakres jego zainteresowań sięga od przyrody żywej i nieożywionej poprzez prehistorię, historię aż po historię sztuki, przede wszystkim na obszarze czeskiego Śląska i północnych i północno-wschodnich Moraw. Śląskie Muzeum Ziemskie jest instytucją budżetową Ministerstwa Kultury Republiki Czeskiej. Jest najstarszym muzeum publicznym na terytorium dzisiejszej Republiki Czeskiej, jego historia sięga roku 1814. Jednocześnie dzięki imponującemu zbiorom około 2 400 000 okazów muzealnych plasuje się na trzecim miejscu w Republice Czeskiej.

Aktualnie muzeum składa się z sześciu budynków i oddziałów ekspozycyjnych: oprócz Głównego Budynku Ekspozycyjnego w centrum Opawy są to Arboretum Nový Dvůr w Stěbořicach, Pomnik II wojny światowej w Hrabyni, Muzeum Petra Bezruča w opawskiej ulicy Ostrožnej, Obszar Umocnień Czechosłowackich Hlučín-

-Darkovičky oraz Chata Petra Bezruča w Ostravicy. W muzeum pracują specjaliści z dziedziny mineralogii, geologii, paleontologii, botaniki, dendrologii, entomologii, zoologii, muzeologii, archeologii, etnografii, numizmatyki, historii, historii sztuki łącznie z historią fotografii, muzyki, literatury i teatru oraz historii wojskowości, ale także restauratorzy, muzeologowie lub też bibliotekarze.

Śląskie Muzeum Ziemskie przygotowuje co roku około 30 wystaw, szczególna uwaga jest przy tym poświęcana historii i przyrodzie Śląska oraz tematyce II wojny światowej. Muzeum jest instytucją badawczą prowadzącą badania podstawowe i stosowane. Wyniki badań publikuje między innymi w recenzowanym Czasopiśmie Śląskiego Muzeum Ziemskiego, wychodzącym w dwóch edycjach (edycja A dla nauk przyrodniczych, edycja B dla nauk historycznych), oraz w również recenzowanym czasopiśmie Sleský sborník.

Przewodnik

Przewodnik po Pomniku II wojny światowej Śląskiego Muzeum Ziemskiego

Autorka tekstu: **Jana Horáková**

Edycja i produkcja: **Simona Juračková**

Współpraca: **Petr Adamec, Ivan Berger, Joanna Muszała-Ciałowicz, Julita Ćwikła,
Adam Knura, Iwona Mogielnicka, Romuald Turakiewicz**

Tłumaczenia: **Włodzimierz Krajewski (HT International s.r.o.)**

Autorzy zdjęć: **Luděk Wünsch, Archiwum fotograficzne SMZ**

Opracowanie graficzne: **Martin Feikus**

Druk: **RETIS GROUP, s.r.o.**

www.szmo.cz

W nakładzie 600 egz. wydało w roku 2012 Śląskie Muzeum Ziemskie jako część projektu „Open Gates to Silesian Museum” wspartego z Funduszu Mikroprojektów w Euroregionie Silesia w ramach Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska 2007–2013.

Ci13/Cel3
2007.2013

EVROPSKÁ UNIE / UNIA EUROPEJSKA
EVROPSKÝ FOND PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ / EUROPEJSKI FUNDUSZ ROZWOJU REGIONALNEGO
PŘEKRAČUJEME HRANICE / PRZEKRACZAMY GRANICE